

پن‌ربان‌ر بی‌مطرب در امریکای شمالی

در روزهای جمعه و شنبه ۱۰ و ۱۱ اسفندماه سال ۱۳۸۰ مصادف با ۱ و ۲ مارس سال ۲۰۰۲ میلادی به ابتکار شورای گسترش زبان و ادبیات فارسی در امریکای شمالی، پنجمین همایش این شورا تحت عنوان «آموزش زبان فارسی، مشکلات و راهکارها» در فورت‌لی، نیوجرسی با حضور استادان زبان فارسی و معلمان و مدیران مدارس فارسی در سراسر امریکای شمالی و کانادا تشکیل شد. هدف از برگزاری این سمینار، بحث و تبادل نظر درباره آموزش زبان فارسی در سطوح مختلف، از دبستان تا دانشگاه بود. مسئولان سمینار امیدوارند بتوانند با برگزاری چنین سمینارهایی مشکلات آموزش زبان فارسی در امریکا و کانادا را بازشناسی و چاره جویی کنند. یادآور می‌شود، زبان و ادبیات فارسی در امریکای شمالی، سازمانی غیرانتفاعی است که در سال ۱۹۹۸ (۱۳۷۷ هجری) در ایالت نیویورک رسماً به ثبت رسید. اهداف عمده این شورا به شرح زیر است:

- الف - برقراری ارتباط میان مراکز آموزشی، فرهنگی و تحقیقاتی در زمینه زبان و ادب فارسی در امریکا با سازمانهای مربوط به این امور در ایران.
- ب - کمک به دانشجویان و پژوهشگران زبان و ادب فارسی به ویژه دانشجویان دوره دکترا در جهت تکمیل و پیشرفت آنان در زبان فارسی.
- پ - تشویق دانشجویان به مسافرت به ایران و تسهیل صدور روایید و ایجاد تسهیلات جهت سکونت آنان در مراکز تعلیماتی ایران.
- ت - تهیه و تدوین متون مناسب برای تدریس این زبان در سطوح مختلف آموزشی.
- ث - بزرگداشت استادان ایران شناسی و تشویق دانشجویان ممتاز

در این رشته.
ج - فراهم آوردن برنامه‌های متنوع سمعی و بصری و توزیع آن در مراکز آموزشی.
پروفسور فضل‌الله رضائیس سابق دانشگاه تهران ریاست این شورا را برعهده دارد و دکتر احمد مهدوی دامغانی دبیر عالی آن است. علاوه بر این دو، استادان دیگری با این شورا همکاری می‌کنند. یکی از فعالتهای این شورا، تشکیل شبکه مدارس فارسی در امریکای شمالی (حدود ۳۰ مدرسه و نزدیک هزار دانش آموز) و انتشار مجله گولستان است که متأسفانه این نشریه وزین پس از انتشار ۱۲ شماره، آخرین شماره آن در بهار سال ۱۳۷۹ منتشر و سپس تعطیل شد. لیکن این مجله بر روی منزلگاه رایانه‌ای با مشخصات www.e-golestan.com/council همچنان ادامه حیات می‌دهد و مشتاق نویسندگان و خوانندگان و پذیرای آنهاست. این شورا از حمایت‌های مالی بنیاد علوی در امریکا و دیگر علاقه‌مندان به زبان، ادب و فرهنگ ایرانی برخوردار است.

تاکنون چهار همایش به ابتکار این شورا با عناوینهای زبان فارسی و هویت ملی (سال ۷۵)، مولانا رومی چراغ خرد (سال ۷۶)، حکیم فردوسی حماسه جان و خرد (سال ۷۷)، گستره زبان فارسی (سال ۷۸) برگزار گردیده است. طی دو سال اخیر نیز شورا به دلیل مشکلات خود توانست همایشی برگزار کند.

در هر سمینار علاوه بر استادان دانشگاههای امریکا، میهمانانی از ایران نیز دعوت می‌شوند. میهمانان ایرانی این همایش دکتر علی اشرف صادقی استاد دانشگاه تهران و عضو پیوسته فرهنگستان زبان و ادبیات فارسی، دکتر حسین سامعی از فرهنگستان زبان و ادب فارسی و دکتر حسن ذوالفقاری (نویسنده این سطور) از سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی وزارت آموزش و پرورش بودند. سه تن دیگر

پنجمین همایش

شورای گسترش زبان و ادبیات فارسی در امریکای شمالی

دکتر حسن دامنغانی

از شورای گسترش و دکتر احمد مهدوی دامغانی شرکت داشتند. گفتنی است در سالهای اخیر، آموزش زبان و ادبیات فارسی و همچنین رشته ایران شناسی و مطالعات ایرانی با افت بسیار زیادی در دانشگاهها همراه بوده است. استقبال دانشجویان از فراگیری زبان فارسی و فعالیت کرسیها و کلاسهای آموزش زبان فارسی سیر نزولی پیدا کرده است و چنان که رسیدگی نشود، تعطیل خواهد شد.

با توجه به فعالیتهای چشمگیر کشورهای عرب و ترک زبان و کمکهای شایان توجه آنها، دانشجویان علاقه مند به آموزش یادگیری زبانهای منطقه خاورمیانه از انتخاب درس فارسی منصرف و جذب کلاسهای آموزش زبان عربی، ترکی و عبری می شوند. در رشته های ایران شناسی و مطالعات ایرانی وضع به همین منوال است.

اکثر اساتید برجسته ایران شناس، یا بازنشسته شده اند یا در شرف بازنشستگی هستند و هیچ محقق و استاد جوان و تازه نفسی نیز جای آنها را نگرفته است.

در مجموع، اعضای میزگرد مشکلات زبان و ادبیات فارسی در دانشگاههای امریکاراه به شرح زیر برشمردند:

- ۱- عدم پشتیبانی مالی از دانشگاهها جهت تأسیس کرسی زبان فارسی و یا برگزاری دوره های آموزشی.
- ۲- عدم برنامه ریزی اعلام شده جهت اعزام دانشجویان به ایران.
- ۳- مشکلات اخذ روادید برای دانشجویان.
- ۴- عدم حمایت از استادان آموزش زبان و ادبیات فارسی و تربیت استادان جوان.
- ۵- نبودن روشهای تشویقی برای جذب دانشجویان.
- ۶- کافی نبودن کتاب و مواد کمک آموزشی به منظور تدریس زبان و ادبیات فارسی.
- ۷- عدم امکان مسافرت سهل و آسان به ایران برای دانشجویانی

از میهمانان ایرانی به دلیل مشکلات اخذ ویزا موفق به شرکت در این همایش نشدند.

همایش، عصر روز جمعه طبق برنامه و با قرائت آیاتی از کلام الله مجید کار خود را آغاز کرد. نشست این روز عمدتاً به طرح مباحث عمومی و کلی درباره آموزش زبان فارسی اختصاص یافت. این نشست با پیام رئیس شورا آغاز به کار کرد که دبیر محترم شورا دکتر مهدوی دامغانی آن را قرائت کرد. آنگاه دکتر پیتز چلکوفسکی استاد دانشگاه نیویورک گزارشی از موقعیت زبان و ادب فارسی در دانشگاههای امریکارائه داد. دکتر علی اشرف صادقی سخنرانی خود را پیرامون نظریه های زبان شناسی و آموزش زبان فارسی ادامه داد.

در بخش دوم برنامه، دو میزگرد تشکیل شد. اولین میزگرد با عنوان مشکلات آموزش زبان و ادبیات فارسی در دانشگاههای امریکا با حضور دکتر تاجماه آصفی از دانشگاه پنسیلوانیا، پال اسپراکمن از دانشگاه راتگرز، دکتر کامران تطف از دانشگاه آریزونا، دکتر محمد مهدی خرمی از دانشگاه نیویورک، دکتر حسین سامعی استاد مدعو دانشگاه اموری، دکتر علی اشرف صادقی، مهدی فریدزاده

که زبان فارسی را به خوبی آموخته‌اند و نیاز به صحبت در محل دارند.

آنگاه اعضا، راه‌های پیشنهادی زیر را ارائه نمودند:

۱- حمایت مالی مستمر توسط مؤسسات خیریه و دولت جمهوری اسلامی ایران از برگزاری کلاسهای آموزش زبان و ادبیات فارسی در دانشگاهها.

۲- ایجاد تسهیلات کنسولی جهت مسافرت دانشجویان و علاقه‌مندان به فراگیری زبان فارسی به ایران.

۳- اعطای بورسیه به دانشجویان، مدرسین و محققین زبان و ادبیات فارسی و همچنین ایران‌شناسی و مطالعات ایرانی.

۴- تمرکز اطلاعات مربوط به فعالیتهای آموزش زبان فارسی و ایران‌شناسی در ایران و آمریکا و در اختیار گزاردن این اطلاعات از طریق شورای گسترش زبان و ادبیات فارسی به علاقه‌مندان.

۵- چاپ کتابهای آموزشی برای دانشگاهها و تهیه مواد کمک‌آموزشی.

۶- ترجمه انگلیسی آثار برگزیده زبان و ادبیات فارسی و چاپ آن جهت تشویق دانشجویان به آموختن زبان و ادبیات فارسی.

۷- برگزاری کلاس، همایش آموزش روشهای بهتر تدریس زبان فارسی برای معلمین و اساتید زبان فارسی.

۸- برنامه‌ریزی جهت مبادله استاد و دانشجو بین دانشگاههای آمریکا و ایران.

۹- اعطای کمکهای مالی به محققین و دانشجویانی که موضوع پایان‌نامه‌های خود را مطالعات ایرانی و زبان فارسی قرار می‌دهند.

۱۰- اعلام برنامه کلاسهای تابستانی در ایران حداقل شش ماه قبل به دانشگاههای آمریکا.

۱۱- تجدیدنظر در نرخهای اعلام شده توسط مراکز آموزش زبان فارسی در ایران و تقلیل آنها.

همزمان دومین میزگرد در سالن اصلی با عنوان مسائل و مشکلات مدارس زبان فارسی در آمریکای شمالی با حضور معلمان مدارس تشکیل شد. در آغاز برنامه، این جانب با تشکیل کارگاه آموزشی، عملاً معلمان را با نمونه‌هایی از درسهای کتابهای فارسی پیاموزیم آشنا کردم و به شیوه‌های آموزشی هر درس و مزایای کتاب نسبت به کتب گذشته در جهت رفع مشکلات آموزشی اشاره نمودم. پس از این کارگاه آموزشی، میزگردی با حضور خانم آیت‌الله‌زاده مدیر مدرسه خوارزمی نیوجرسی، دکتر رمضان دولتی مدیر مدرسه فارسی نیویورک، خانم بهار مستانی مدیر مدرسه شیعه سنت‌لویس و دکتر حسین کمالی از شورای گسترش زبان فارسی تشکیل شد و هر یک از اعضا به طرح مشکلات مدارس و شیوه‌های اداره مدارس خود پرداختند.

در این نشست، دکتر یدالله علی‌دوست، وکیل شاغل در آمریکا چگونگی ثبت قانونی مدارس را به مدیران توضیح داد تا با مشکلات قانونی مواجه نشوند. همچنین دکتر محمد گرامیان، مدیر بنیاد علوی نیز گزارشی از چگونگی شکل‌گیری بنیاد و منابع مالی و اهداف و مصارف آن ارائه داد.

برنامه‌های روز شنبه از ساعت ۹ صبح با سرودخوانی دانش‌آموزان مدرسه خوارزمی نیوجرسی آغاز شد. قرائت شعر «باز باران» و «خانه ما غنچه داره» و چند دکلمه و شعر دیگر به زبان شیوا و شیرین فارسی و با تله‌ویژن‌های آمریکایی جمع‌رأبه شدت تحت تأثیر قرار داد.

در ادامه برنامه، دکتر تاجماه آصفی و دکتر مهدوی دامغانی این زوج فرهیخته، روشهای آموزش ادبیات در دانشگاهها و تجربیات

کلاسی خود را بیان کردند.

دکتر پال استراکمن به تبیین جایگاه و نقش طنز ادبی در آموزش زبان پرداخت. این استاد آمریکایی که به فارسی زیبا سخن می‌گفت، با لهجه شیرین و دری خود توجه شنوندگان را جلب کرد. او از شیوه درک مطلب به کمک متون طنزآمیز سخن گفت و فواید این کار را برشمرد.

دکتر کامران تطف در سخنرانی خود با عنوان سیاست و قلم، درک و آموزش ادبیات نوین را براساس نظریه‌های ادبی مورد تأکید قرار داد. وی تدریس ادبیات را براساس تئوریهای ادبی باعث علاقه‌مندی دانشجویان و سهولت درک و تجزیه و تحلیل متون دانست.

دکتر منوچهر کاشف از دانشگاه کلمبیا نیز به شیوه‌های تدریس خود در بهره‌گیری از متون ادبی اشاره کرد و روشهای خود را تشریح نمود.

در دومین بخش از برنامه، دکتر رمضان دولتی به نقش فراگیرنده آموزگار، برنامه‌درسی، فضای آموزشی، مدیریت، بودجه و سایر امکانات آموزشی و پرورشی در اداره مدارس دوزبانه اشاره کرد.

خانم آیت‌الله‌زاده و ناصر غریبان از مدرسه فارسی پارس هریک تجارب آموزشی خود را در اختیار حاضران قرار دادند.

نویسنده این گزارش به عنوان آخرین سخنران صبح، گزارشی از تألیف کتابهای فارسی پیاموزیم را ارائه داد.

گفتنی است در سال ۱۳۷۸ بنا بر سفارش شورای گسترش زبان فارسی و زیر نظر مهندس جعفر علاقه‌مندان، رئیس محترم سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، کار تولید برنامه آموزش زبان فارسی آغاز شد. نویسنده به عنوان مدیر علمی طرح پس از نیازسنجیهای لازم، شورای برنامه‌ریزی را تشکیل داد و راهنمای برنامه در ۱۰۰ صفحه شامل اهداف، اصول، رویکردها، روشها، ساختار و محتوا و ارزشیابی تدوین گردید. آنگاه تیم تألیف، براساس برنامه مشغول تهیه و تدوین محتوا شدند.

در برنامه آموزش زبان فارسی پنج دوره کتاب (درس + کار + راهنمای معلم) جمعاً ۱۵ جلد برای سه سطح (مقدماتی، میانه و پیشرفته) در نظر گرفته شد. هر کتاب همراه با نوار صوتی و لوح فشرده آموزشی خواهد بود. علاوه بر آن فیلمهای آموزشی، مواد خوانداری و فرهنگ سطح‌بندی شده از مواد کمک‌آموزشی در این برنامه است.

در این کتابها، تقویت گونه گفتاری زبان فارسی، توانایی خواندن و فهمیدن انواع متون فارسی، آموزش موقعیتهای کاربردی زبان، آشنایی با مسائل فرهنگی ایران، آموزش نکات دستوری و گسترش دایره واژگان، توانایی نگارش عادی و پیشرفته و آموزش درست تلفظ، از جمله اهداف این برنامه است.

برنامه‌ریزان و مؤلفان کوشیده‌اند از رویکردهای شناختی، کلی و ارتباطی در آموزش زبان فارسی استفاده کنند. همچنین با مطالعه دقیق فارسی به عنوان زبان دوم کوشیده‌اند تمامی اصول علمی و کاربردی آموزش زبان فارسی را به عنوان زبان دوم به کار گیرند.

ویژگی دیگر این کتابها، زنده و شاد بودن تصاویر آنهاست. گرافیک برجسته کشور آقای فرشید مثقالی کار تصویرگری این مجموعه را برعهده گرفت. مواد تولید شده به چهار مشاور آقایان دکتر یدالله ثمره، دکتر علی محمد حق‌شناس، دکتر محمد دبیرمقدم و دکتر شهین نعمت‌زاده سپرده می‌شود تا نظرات آنان اعمال گردد.

پنجاه دوره از این کتابها در همایش، میان معلمان مدارس و استادان مدعو توزیع شد که با بازتاب مثبت و استقبال مدیران و

معلمان مواجهه شد.

در برنامه عصر، خانم نسرين سلیمان از مدرسه فارسی واشنگتن ضمن گزارشی از فعالیتهای خود به ارزیابی و ارتقای کلاسی پرداخت. همچنین خانم هاله رستگاری از مدرسه خوارزمی نیوجرسی نیز بر نقش مکالمه در آموزش زبان فارسی تأکید ورزید. خانم دکتر آصفی و پال اسپراکمن نیز در این بخش از برنامه به ایراد سخن پرداختند.

پس از پذیرایی در بخش دوم برنامه عصرگاهی، ششمین نشست تحت عنوان ابزارهای آموزش زبان فارسی کار خود را آغاز کرد. در این میزگرد ابتدا دکتر حشمت‌الله ریاضی از مدرسه رازی نیویورک به کاربرد نمایش در آموزش زبان دوم اشاره کرد و در این زمینه برخی تجربیات خود را بیان کرد. سپس دکتر محمدمهدی خرمی، نرم افزار آموزش زبان فارسی را که خود طراحی کرده بود به شرکت کنندگان معرفی کرد. این لوح فشرده که تماماً به زبان انگلیسی است از قسمتهای مختلف آموزش الفبا، تصحیح تلفظ، ایران شناسی، آموزش قواعد و... تشکیل شده است. سپس دکتر حسین سامعی به معرفی فیلم آموزش مکالمه فارسی پرداخت. این فیلم آموزشی با هدف آموزش فارسی گفتاری به کسانی که فارسی رسمی را تا حدودی می‌دانند و با خط فارسی آشنایی کامل دارند، تولید شده است. این فیلم که ساختاری نمایشی دارد، به سفارش شورای گسترش زبان فارسی در ایران ساخته شده و نامبرده جزو مشاوران این طرح است. در پایان نیز دکتر کمالی به معرفی منزلگاه رایانه‌ای آموزش زبان فارسی پرداخت که خود طراحی و اجرا کرده و از چند ماه دیگر قابل دریافت است. از ویژگیهای این برنامه، ارائه چندین تلفظ از گویشهای مهم ایران است.

حسن ختام برنامه نیز بیانیه پایانی همایش بود.

در نشستهای جداگانه‌ای که با معلمان زبان فارسی در مدارس آمریکا داشتیم، آنان عمده‌ترین مشکلات خود را به شرح زیر اعلام داشتند:

الف - عدم استقبال کافی خانواده‌ها به کلاسها:

چنان که از میان جمعیت یک میلیون نفری ایرانی مقیم تنها هزار نفر جذب این مدارس شده‌اند یعنی 1٪ و این بسیار نگران کننده است. این عدم استقبال به دلایلی چند است:

۱ - عدم توان پرداخت شهریه کلاسها که معمولاً بین ۳۰۰ تا ۷۰۰ دلار در سال است. بسیاری از خانواده‌ها فقط به همین دلیل از کلاسها استقبال نمی‌کنند.

۲ - کلاسها عمدتاً روزهای شنبه یا یکشنبه برگزار می‌شود و این روزهای تعطیل دانش آموزان است، معمولاً دانش آموزان رغبت نمی‌کنند در کنار کار سنگین تحصیل در این کلاسها نیز شرکت کنند، مگر جاذبه‌هایی قوی وجود داشته باشد. این جاذبه‌ها می‌تواند از سوی خانواده ایجاد شود، لیکن برخی از مدیران مدارس هم برنامه‌های متنوع تفریحی و ورزشی در کنار آموزش پیش‌بینی کرده‌اند که روشهای مؤثری برای جلب و جذب دانش آموزان بوده است.

۳ - پراکندگی خانواده‌ها و دور بودن برخی از آنها از مراکز آموزشی یکی دیگر از علل بی‌رغبتی خانواده‌ها است.

۴ - تفاوت‌های فرهنگی و اعتقادی خانواده‌های مقیم نیز از عواملی بود که گروهی از معلمان یادآوری می‌کردند.

ب - نداشتن متون آموزشی مناسب:

قولی که جملگی بر آن بودند. اغلب معلمان به فراخور توان و دانش خود متونی را برای آموزش تهیه می‌کنند که وافق به مقصود نیست و جاذبه‌های لازم را ندارد.

ب - نداشتن معلمان متخصص آموزش ابتدایی:

اغلب معلمان مدارس فارسی، کار آموزش را به عنوان شغل دوم و در روزهایی از هفته برعهده دارند. این معلمان که درصد کمی از آنان خود قبلاً آموزگار بوده‌اند، به شکل تجربی و با آزمایش و خطا، کار آموزش را عهده‌دار می‌شوند. لازم است تدابیری اندیشیده شود تا از طریق کتاب راهنما، فیلمهای آموزشی و دوره‌های دانش افزایی مهارتهای حرفه‌ای آنان افزایش یابد.

ت - دشواری سطح کتابهای فارسی ایران برای دانش آموزان

غیرایرانی:

یکی از برنامه‌های جنجالی، دیدار با معلمانی بود که در سطوح بالاتر از کلاس ششم تا دوازدهم کتابهای فارسی دوره راهنمایی و دبیرستان را در کنار آموزشهای رسمی و آمریکایی تدریس می‌کردند. هر دانش آموز آمریکایی در کنار زبان انگلیسی می‌تواند یکی از زبانهای مورد علاقه‌اش را نیز بخواند.

هم‌اکنون در برخی از مدارس خصوصی تا آنجا که معلمانی داشته‌اند، دروس فارسی در برنامه‌های آنان قرار گرفته است. معلمان اظهار می‌داشتند سطح کتابهای فارسی دوره راهنمایی و دبیرستانی برای اینگونه دانش آموزان بسیار سنگین و خارج از توان آنها است. لازم است این کتابها متناسب با توان دانش آموزان تعدیل شود. هم‌اکنون معلمان خود به تعدیل کتابهای می‌پردازند.

مشکل دیگر گروهی از دانش آموزان که قصد بازگشت به ایران را دارند، ناتوانی آنها از شرکت در کنکور سراسری است و به همین دلیل نیز اغلب خانواده‌ها به‌رغم میل قلبی مجبورند برای ادامه تحصیل فرزندانشان همچنان در آمریکا باقی بمانند. درخواست این گروه آن است تاراه‌حلهایی برای انطباق این دانش آموزان با مدارس ایرانی و ایجاد تسهیلات لازم فراهم آید.

با توجه به مطالب عنوان شده به نظر می‌رسد وزارت آموزش و پرورش باید توجه ویژه‌ای به ایرانیان مهاجر در آمریکا و در تمام دنیا داشته باشد. تشکیل پست سازمانی کمیته‌ای در یکی از معاونتها و لابد در روابط بین‌الملل جهت پیگیری مسائل آموزشی چند میلیون ایرانی مهاجر کاری لازم و بایسته است. شاید در شرح وظایف روابط بین‌الملل وزارتخانه چنین اهدافی نیز گنجانیده شده باشد، لیکن باید به طور جدی‌تری عمل کرد. شناسایی و جلب و جذب فرزندان ایرانی، تشکیل کلاسهای فارسی با حمایت‌های مادی و معنوی و تجهیز آنها به کمک خانواده‌ها، پخش منظم و مرتب کتابهای درسی و کمک آموزشی و فیلم و لوح فشرده و دیگر وسایل آموزشی و کمک آموزشی، ایجاد منزلگاههای رایانه‌ای مخصوص آموزش زبان فارسی، تهیه فیلمهای فارسی زیرنویس شده، جلب همکاریهای شبکه جام‌جم در تهیه محتوای درسی و برنامه‌های آموزش فارسی، جلب همکاریهای کانون پرورش فکری در جهت ساخت برنامه‌های خاص ایرانیان مقیم خارج از کشور می‌تواند بخشی از فعالیتهای کمیته بررسی مسائل آموزش ایرانیان مهاجر باشد.

با توجه به گستردگی فرهنگی نسل دوم و انقطاع زبانی این نسل بازبان فارسی، نسل دوم رفته رفته تمایلات و علایق خود را به ایران و فرهنگ ایرانی از دست می‌دهند و طبعاً این نسل نمی‌تواند حامل فرهنگ ایرانی به نسلهای پس از خود باشد که:

ذات نایافته از هستی بخش

کی تواند که شود هستی بخش

به نظر می‌رسد مؤثرترین راه، اشاعه و گسترش زبان فارسی در میان این نسل باشد، چرا که این زبان می‌تواند رشته ارتباطی میان نسلها را به لحاظ فرهنگی به وجود آورد، فردا دیر است.